

Nr 45.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1929 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undersökningar rörande reglering av vissa delar av Örekilsälven i Älvsborgs län och Kalix älv i Norrbottens län.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 8 februari 1929 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 123 har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att av statens avdikningsanslag anvisa

dels ett belopp av högst 6,200 kronor såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för syneförrättning enligt vattenlagen för utredning rörande reglering av vissa delar av Örekilsälven i Älvsborgs län,

dels ock ett belopp av högst 25,000 kronor såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för sådan förrättning för utredning beträffande reglering av vissa delar av Kalix älv i Norrbottens län.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till berörda statsrådsprotokoll.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bland annat följande.

Vad först angår Örekilsälven har i en den 29 januari 1928 dagtecknad ansökning nämndemannen C. Magnusson i Hugeryr å egna och medintressenters vägnar anhållit, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till riksdagen föreslå anvisande av ett anslag å 15,000 kronor för undersökning angående upprensning av Örekilsälven inom Dals-Eds, Rölanda, Råggårds och Lerdals socknar i Älvsborgs län ävensom av ett anslag av 200,000 kronor eller det belopp den ifrågasatta undersökningen utvisade vara erforderligt för upprensningsarbetets utförande. Som stöd för ansökningen har anförts, att genom älvens översvämnningar årligen förorsakades skador till ansevärd belopp samt att de jordbrukare, som berördes härav, uteslutande utgjordes av småbrukare, som i nuvarande för jordbruket tryckta tider icke vore i stånd att med egna medel bestrida kostnaderna för älvens reglering. Genom en reglering av älven kunde förväntas, att minst ett 100-tal egna

Undersökning ang. reglering av Örekilsälven i vissa delar.

hemsjordbruk skulle utvinnas samt att jordbruket på orten skulle erhålla ett stort uppsving.

Över ansökningen hava infordrade utlåtanden avgivits dels den 24 februari 1928 av länsstyrelsen i Älvsborgs län, som därvid överlämnat yttrande av statens lantbruksingenjör i Göteborgs och Bohus län samt Älvsborgs läns norra del C. B. Carlson, dels den 2 oktober 1928 av lantbruksstyrelsen, dels ock den 26 i samma månad av statskontoret.

Lantbruksstyrelsen har ansett, att det statsbidrag, som eventuellt komme att anvisas, borde avse enbart kostnaden för regleringsfrågans fullständiga utredning vid syneförrättning enligt vattenlagen, vilken kostnad beräknats till 6,200 kronor.

*Undersökning
ang. viss reg-
lering av Kä-
lix älv vid
Räktforsen.*

Med en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse den 25 september 1928 har länsstyrelsen i Norrbottens län överlämnat en framställning från Lars E. Andersson med flera vid sammanträde den 2 juni 1928 inför dåvarande landshövdingen i Norrbottens län G. Malm utsedda ombud för byamännen inom Svartbyn, Grelsbyn, Bränna, Nordhammar, Nybyn, Heden, Vännäs och Gylgen i Över-Kalix socken av nämnda län, vari anhållits om anvisande av ett anslag utan återbetalningsskyldighet av 25,000 kronor till täckande av ingenjörskostnader och godemansarvoden för undersökning och utredning angående utvidgning och fördjupning av den s. k. Räktforsen i Kalixälven till skydd mot skadegörande översvämningar å holmar och stränder vid Kalix älv och Ängesån, under villkor att intressenterna förbunde sig att själva bestrida erforderliga hantlangningskostnader.

Över ansökningen har länsstyrelsen avgivit eget utlåtande, varjämte styrelsen bifogat yttrande från länets hushållningssälls-kaps förvaltningsutskott ävensom en av lantbruksingenjören i länets norra del E. Lindqvist avgiven rapport med anledning av en utav honom efter länsstyrelsens förordnande verkställd okulärundersökning rörande den ifrågasatta regleringen. Sedermera hava i ärendet infordrade utlåtanden avgivits den 18 oktober 1928 av lantbruksstyrelsen och den 3 november 1928 av statskontoret.

Lantbruksingenjören Lindqvist har vid omförmälda okulärundersökning uppskattat de översvämmade områdenas areal till 900 hektar, varav 800 hektar ängsmark och 100 hektar med mindre skog bevuxna odlingsmarker.

De föreliggande olägenheterna kunde enligt lantbruksingenjörens mening endast undanröjas genom en genomgående vidgning och fördjupning av vattendraget. Kostnaderna för dessa åtgärder bleve sannolikt betydande, men kunde storleken icke ens tillnärmelsevis beräknas utan föregående undersökning lika litet som företagets bärighet kunde utrönas med mindre båtnadsuppskattning jämväl verkställdes. De arbeten, som erfordrades, vore bortsprängning och borttagande av ett berg- och stenparti på Kalix älvs östra strand vid Räktforsen, varjämte en sprängning i forsacken bleve nödvändig. För att emellertid företagets utförande genom denna förstoring av sektionen vid Räktforsen ej skulle menligt inverka på flottleds-, farleds-

och kraftintressena samt på nedanför Räkthorsen belägna marker, måste uppföras en dammanordning vid Räkthorsen för att kunna reglera avrinningen efter företagens utförande. Genom dessa arbetens utförande skulle en sänkning av högvattenytan, även vid vårfloeden, samt ett motverkande av en alltför låg lågvattenyta kunna åstadkommas till förhindrande av, att olägenhet uppstode för nämnda intressen. Enligt upprättat kostnadsförslag hade kostnaderna för företagens utförande med dammanordningar approximativt beräknats till 170,000 kronor. Kostnaderna för erforderliga undersökningar och utredningar hava av lantbruksingenjören beräknats till sammanlagt 40,000 kronor, varav 15,000 kronor för hantlangning och ersättning för materialier m. m.

Enligt gällande grunder för understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av torrlägningsföretag (kungörelsen den 11 juni 1926, nr 257, angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag) skall — såsom första förutsättning för dylikt bidrag — förslag till företagens utförande vara upprättat vid syneförrättning enligt vattenlagen, varjämte beträffande företaget skall hava verkställt den ytterligare utredning, varom lantbruksstyrelsen meddelar närmare föreskrifter. Ärendet prövas därefter av Kungl. Maj:t, som fastställer arbetsplanen. Kungl. Maj:t kan därvid bevilja statsbidrag jämväl för ifrågakommande undersökning och syneförrättning jämte erforderliga kartor och handlingar. För närvarande plåga kostnaderna såväl i berörda avseenden som för hantlangning upptagas i den summa, som ligger till grund för statsbidragets beräkning.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Ett bifall till förevarande framställningar innebär sålunda ett frångående av gällande bestämmelser. Emellertid anser jag i likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter vägande skäl föreligga för medgivande av undantag beträffande nu föreliggande två fall. För ett dylikt undantag synes kunna i stort sett anföras samma skäl, som föranledde 1928 års riksdag att med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet medgiva, att av statens avdikningsanslag finge användas ett belopp av 14,000 kronor för undersökning rörande reglering av vissa delar av Lyckebyån. I samtliga dessa fall avse de planerade vattenregleringsföretagen att komma en större bygd till godo, varjämte intressenternas antal är högst avsevärt och deras ekonomiska förhållanden svaga. I nu föreliggande ärenden beräknas antalet intressenter utgöra i Örekilsälvens regleringsföretag 143 och i Kalixälvens över 200. Samtliga äro småbrukare, vilkas ekonomi näppeligen medgiver dem påtaga sig den risk, ett negativt resultat av undersökningarna skulle föra med sig. Enligt tillgängliga statistiska uppgifter uppgår för 1928 kommunalskatten i de av förstnämnda företag berörda socknarna till belopp växlande mellan 8 kronor 5 öre och 16 kronor 10 öre per bevillingskrona samt i Över-Kalix socken till 19 kronor 25 öre. Skulle undersökningarna giva säkert stöd för antagandet, att företagen skulle bliva ekonomiskt bärkraftiga, torde kunna förväntas, att företagen med hänsyn till jordens uppdelning på ett stort antal brukningsdelar skola bliva av avsevärd betydelse ej endast för de sär-

skilda intressenterna utan även för de respektive orterna i sin helhet och deras framtida utveckling. I sistnämnda avseende får jag särskilt hänvisa till vad lantbruksstyrelsen i sina ovanberörda utlåtanden anført. På grund härav och då enligt de förberedande undersökningar som ägt rum vissa omständigheter synas tyda på, att förutsättningar föreligga för att företagen skola bliva bäriga, vill jag tillstyrka, att staten träder hjälpanne emellan för möjliggörande i förevarande båda fall av fullständiga utredningar, vilka eljest näppeligen torde komma till stånd. Dessa böra, på sätt lantbrukssyrelsen anført, från början utföras såsom laga syneförrättningar enligt bestämmelserna i vattenlagen.

Mot de av myndigheterna — efter avdrag av kostnaderna för hantlangning och därtill hörande material samt för utredning om statsunderstöd med därför erforderliga avskrifter av handlingar och kopior av ritningar, vilka kostnader skola bestridas av intressenterna själva — tillstyrkta statsbidragsbeloppen 6,200 kronor beträffande Örekilsföretaget och 25,000 kronor i fråga om Kalixföretaget har jag intet att erinra.

Nämnda medel torde böra beredas från statens avdiktningens anslag, som sedermera, om företagen utföras, skulle erhålla gottgörelse av blivande statsbidrag från samma anslag. Skulle företagen ej komma till stånd, torde staten hava att bära laga synekostnaderna i nu förevarande del, därvid dessa torde böra bestridas från nämnda anslag. Avbrytas genom intressenternas förvållande förrättningarna, böra emellertid alla kostnader för de utförda undersökningsarbetena stanna å intressenterna. Jämlikt lantbrukssyrelsens förslag böra respektive intressenter förpliktas att avlämna förbindelse beträffande bestridandet av hantlangnings- och därmed förbundna materialkostnader. För nämnda förbindelsers infriande ävensom för återbetalning av för undersökningarna utanordnade statsmedel i händelse av förrättningarnas avbrytande genom intressenternas förvållande synes böra ställas borgen, och torde därvid givetvis kunna godkännas borgensåtagande av hushållningssällskap eller annan dylik allmän institution. Statsbidragens utbetalande torde ske i den av lantbrukssyrelsen ifrågasatta ordning.»

Utskottet.

Den i statsrådsprotokollet förebragta utredningen synes utskottet giva vid handen, att i förevarande båda fall sådana särskilda omständigheter föreligga, vilka kunna motivera, att undantag göres från eljest gällande regler å förevarande område. Då utskottet i anslutning härtill anser sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande proposition, vill utskottet emellertid understryka den synnerliga vikten därav, att sådana åtgärder träffas, varigenom betryggande garantier kunna vinnas för att de undersökningar, som avses att utföras med de tillstyrkta statsanslagen, må komma att lämna tillförlitliga resultat.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att av statens avdiktningens anslag anvisa ett belopp av högst 6,200 kronor såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för syneförrättning enligt vattenlagen för utredning rörande reglering av vissa delar av Örekilsälven i Älvsborgs län,

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att av statens avdikningsanslag anvisa ett belopp av högst 25,000 kronor såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för sådan förrättning för utredning beträffande reglering av vissa delar av Kalix älv i Norrbottens län.

Stockholm den 26 april 1929.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Andersson* i Fältenborg, *Boberg* och *Kropp*;
samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Hedlund* i Häste, *Uddenberg*,
Svensson i Grönvik, *Weibull, Olsson* i Rödningsberg och *Pehrsson* i Bramstorp.
